

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

מטות מסעי – מנחם-אב

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק כג

(תרגום הפשי)

יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים ואחת לבריאה
ה'י' תהא 'שנת פלאות אראנו

לזכות

הרה"ת ר' נחמן בער שיחי קריימן
לרגל יום ההולדת שלו לאויש"ט, ביום י"ג תמוז - חג הגאולה
הו"ח ר' דוד שיחי מילנער
לרגל יום ההולדת שלו לאויש"ט, ביום י"ד תמוז
הרה"ת ר' ירחמיאל שיחי וואלאוויק
לרגל יום ההולדת שלו לאויש"ט, ביום ח"י תמוז
הו"ח ר' אברהם בן-ציון שיחי אלברכט
לרגל יום ההולדת שלו לאויש"ט, ש"ק פ' פינחס, כ"ג תמוז
בן דודי הרה"ת ר' לוי שיחי לשס
לרגל יום ההולדת שלו לאויש"ט, ביום כ"ו תמוז
הרה"ת ר' דוב בער שיחי מאטשניק
לרגל יום ההולדת שלו לאויש"ט, ביום כ"ז תמוז
הרה"ת ר' מיכאל יהודה שיחי רב-נוי
לרגל יום ההולדת שלו לאויש"ט, ביום כ"ח תמוז
הרה"ת ר' אברהם צמח הלוי שיחי ראזענפעלד
לרגל יום ההולדת שלו לאויש"ט, ביום ב' מנ"א
לאריכות ימים ושנים טובות עד ביאת גואל צדק
ומתוך בריאות הנכונה ולשנת ברכה והצלחה בגו"ר

*

נדפס ע"י ידידיהם

הרה"ת ר' יוסף יצחק הלוי זוגתו מרת גיטל רחל שיחי שגלוב

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:

<http://www.torah4blind.org>

To dedicate an issue in honor of a loved one, call (323) 934-7095

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:

<http://www.torah4blind.org>

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל

הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש

כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!

קבצים גרפיים וקבצי טקסט:

דבר מלכות: שיחות כ"ק אד"ש מה"מ מהשנים תנש"א-תשנ"ב.

יחי המלך: קונטרס שבועי, הכולל שיחות-קודש בעניני גאולה ומשיח.

המעשה הוא העיקר: לקט הוראות למעשה בפועל משיחות כ"ק אד"ש מה"מ (החל משנת תשמ"ח).

שיחת הגאולה: גיליון שבועי של ימות המשיח, בהוצאת "האגודה למען הגאולה האמיתית והשלימה".

מעייני חיי: גיליון שבועי לילדים, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

האמונה הטהורה: גיליון שבועי בעניני אחרית הימים.

קבצים גרפיים בלבד:

לקוטי שיחות: שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ היו"ל לקראת כל שבת ב-770,

על-ידי "ועד להפצת שיחות".

חדש לקוטי שיחות (מתורגם): שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ הגדפס בספרי

לקוטי שיחות, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

להקהיל קהילות: גיליון שבועי מתורתו של משיח בעניני הקהלת קהילות בשבת,

בהוצאת צא"ח העולמית, ניו-יורק.

קבצי טקסט בלבד:

פנימיות: ירחון לבני הישיבות, בהוצאת מרכז את"ה בארץ הקודש.

ליקוט נתיבות: שתי חוברות על הניגונים שניגן וביאר כ"ק אד"ש מה"מ, בהוצאת קה"ת (תשנ"ב).

דרך הישרה: (אידיש) קונטרס מיוחד לילדים, הכולל שיחות-קודש בעניני גאולה ומשיח.

לעבן מיט דער צייט: (אידיש) קטעים לפרשת השבוע מתוך הספר, בהוצאת ישיבת

"אהלי תורה", ניו-יורק.

דבר תורה: (אידיש) דף שבועי לילדים, היו"ל על-ידי מוסד חינוך "אהלי תורה", ניו-יורק.

כמו-כן ניתן להוריד באתר את "קונטרס בית רבינו שבבבל"

ושיחת ש"פ שופטים התנש"א

מדור מיוחד לספרים וחוברות באנגלית בעניני גאולה ומשיח!

האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב

וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

א. כאשר פרשיות מטות ומסעי מחוברות, הם נקראות בשבת מברכים החדש מנחם אב, או בשבת הראשונה של חודש מנחם אב.

ועל פי הידוע² כי לכל פרשיות התורה יש קשר לזמן בו הן נקראות, מובן, כי לפרשיות מטות ומסעי יש שייכות לא רק לכללות הזמן של בין המצרים³, אלא גם (ובעיקר) לחדש מנחם אב⁴.

ב. מנהג ישראל אשר "תורה היא"⁵, לקרוא לחדש זה (בברכת החדש) – "מנחם אב".

[וזה נוגע גם להלכה, בנוגע לכתיבת שם החדש בשטרות וכו': גם כאשר כותבים, "מנחם אב" ויתירה מזו, אפילו אם כתבו רק, "מנחם" במקום, "אב" הגט כשר, משום ש,הדבר מפורסם וידוע דהודש אב קרו ליה חודש מנחם". יתר על כן: יש נוהגים שבכתובות ובשטרות כותבים לכתחילה, "מנחם" במקום, "אב"]⁶.

ויש לומר אחד הפירושים בזה ובהקדם:

אמרו רז"ל⁸, "שמות החדשים עלו בידם"

(1) שכן הוא ברוב השנים, כי רק בבי קביעות בלבד (ודמעוברים) הן נפרדות – ראה בלוזות שבטא"ח לאחרי הל' ר"ח.

(2) של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א).

(3) ראה של"ה ריש פרשתנו (שטו, ב ואילך): ואלו שלש הפרשיות (מטות ומסעי ודברים) תמיד חלים בין המצרים כי הוא דבר בעתו (ועד"ז הוא עם ע"א – בהכרתת). ומבאר השייכות בתוכנם. וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 408 ואילך (וש"נ) – כמה פריטי בביאור השייכות. וראה גם ש' ע' 444 ואילך בהשייכות דפ' מסעי לבין המצרים.

(4) דישנה: (1) כללות הזמן דביהמ"צ, והיא (2) מתחלקת לימי תמו וימי מנ"א, שהם (3) מתחלקים לימי (תחלת) אב ושבוע שחל בו ת"ב, שהוא (4) מתחלק (אבל לא תמיד) לימי השבוע, עת"ב, ת"ב, ת"ב שגדהה, מוצאי ת"ב (ונפק"מ גם לפועל – כמבואר בשו"ע אור"ח (סתקנ"א ואילך) וני"כ).

(5) ראה ירושלמי פסחים פ"ד ה"א. תוד"ה נפסל – מנחות כ, ב ובכ"מ.

(6) גט פשוט אה"ע סי' קכו סקל"ה. הובא בפתחי תשובה שם סק"ב. ובערוך השולחן שם סט"ו דאצלנו אין נוהגין כן (לכתוב רק מנחם) אבל אם כתב מנחם אב כשר בדיעבד כיון שכן מברכין החדש בכל מדינותינו וכן כותבין באגרות.

(7) גט פשוט שם.

(8) ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב. ב"ר פמ"ח, ט. תוד"ה מדברי ר"ה ז, א.

(9) בב"ר שם ליתא, "בידם". וראה ב"ר הוצאת תיאודור אלבק ובחילופי נוסחאות שם. וברמב"ן בא (יב, ב), עלו עמנו מבבל".

מבבל". נאמר על כך במפרשים¹⁰, אשר כלי¹¹ שמות החדשים אינם מילים ב"לשון קודש" אלא לשון כשדים¹² (שמות פרסיים¹³).

ברם על פי זה מתעוררות כמה קושיות: מוצאים כמה וכמה דרשות של רז"ל¹⁴ על שמות החדשים הקשורים לפירושן של המילים בלשון הקודש [זאת בשונה מדברי הגמרא לגבי¹⁵ "דשא – דרך שם", שם מובן כי הדבר נאמר רק בדרך רמז, אך המילה "דשא" עצמה אינה מילה בלשון הקודש, אמנם בדרשות רז"ל הנ"ל לגבי שמות החדשים משמע, שזה אכן פירושה של המילה עצמה]¹⁶.

ויש לומר ולכאורה הדבר פשוט עד שאין מקום לקושיא: פירוש מאמר רז"ל "עלו בידם מבבל" הוא כפשוטו – מתייחס לענין של "שמות החדשים" ותו לא. כלומר, הקשר של המילה המסויימת עם החדש (- שהפכה לשמו) הוא נתחדש ועלה מבבל¹⁷, אך לא שהמילה עצמה היא מלשון בבל.

ובכל אופן, אפילו אם תמצא לומר כי כמה מהם הינן אכן מלשון בבל – בוודאי אי אפשר לומר זאת בנוגע לחדש "אב".

ועוד ועיקר – מכיוון שאלו שמות בהם¹⁸

(10) ראב"ע וחוקני בא שם. וכן משמע ברמב"ן שם. וראה תו"ש בא (ח" – יא) מילואים ס"ד.

(11) לכאורה קשה משם, "אב" – כדלקמן בפנים – וי"ל דהכוונה לרוב המכריע של השמות. ואולי י"ל בדוחק גדול, דמובא (ראה הנסמן בהערה 10) שנק' כן בבבל בל' פרס וכו' – ע"ש עניני תקופה זו בשנה כפי שנקראים בפרסית וכו' – ולא משום תוכן פל' אב בלה"ק.

(12) ראב"ע וחוקני שם.

(13) רמב"ן שם.

(14) ראה פסיקתא וזרתא בא שם: ניסן שבו נעשים נסים לישראל. וראה מדרש שמות כל החדשים שהביא בתו"ש שם. ועוד. – ולהעיר מהר"ת הדשם אלול (ראה לקמן הערה 20).

(15) שבת עו, ב. כתובות י, סע"ב.

(16) בתו"ש שם כתב דהשתדלו חז"ל ליהד את שמות החדשים לדרשם ולהכניס בהם תוכן יהודי. וצ"ע למה נאמר שנשתנה משאר מדרשי השמות דחז"ל. וראה מה שהביא ממדרש שכל טוב ויגש (מו, ט).

(17) להעיר מלשון בהפירוש המיוחס לרש"י לבי"ר שם, וקודם לכן לא נתגלו.

(18) כמה מהם בתושב"כ (ראה ירושלמי ר"ה שם. ראב"ע בא שם). וראה – בנוגע ל"אב" – משנה תענית פ"ד מ"הו

בניו²⁶ (ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם)²⁷, ועל כך, כביכול, מנחמים אותו.

ג. על פי זה יובן הקשר בין חודש מנחם אב ופרשיות מטות מסעי²⁸: נקודה זו – שיהודי מרגיש כי הנחמה שהוא מאחל לעצמו בחודש זה היא לא רק נחמה עבור עצמו, אלא להיפך, (בעיקר) נחמה ממנו עבור ה"אב", אבינו שבשמים – מודגשת, הן בפרשת מטות והן בפרשת מסעי:

בפרשת מטות מסופר שהקדוש-ברוך-הוא ציוה למשה רבינו על מלחמת מדין, ואמר זאת בלשון „נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים”²⁹; אך בשעה שמשה רבינו מסר את הציווי לעם ישראל, אמר „לתת נקמת ה' במדין”³⁰. נאמר על כך בספרי³¹, שמשה אמר לעם ישראל „לא נקמת בשר ודם אתם נוקמים אלא נקמת מי שאמר והיה העולם”.

ובדומה לכך מוצאים בפרשת מסעי, בה אומר הפסוק³², „ולא תטמא את הארץ גו' אשר אני שוכן בתוכה כי אני ה' שוכן בתוך בני ישראל”, נאמר על כך בספרי³³: „חביבים ישראל שאף על פי שהם טמאים שכינה ביניהם.. חביבים ישראל שבכל מקום³⁵ שגלו שכינה עמהם.. וכשהם חוררים שכינה עמהם”. זאת אומרת שענין הגלות אינו רק עבור בני ישראל, אלא גם עבור השכינה, שכינתא בגלותא, ובמילא, גאולת בני ישראל היא (גם) גאולה עבור השכינה, ומוכן כי גאולת השכינה – חשובה יותר מאשר גאולת בני ישראל.

ד. ברם צריך להבין:

בשם „מנחם אב” מודגשת רק הנחמה עבור ה"אב", ובכלל לא נזכרת הנחמה עבור ה"בן",

26 בע"י מוסף „לבין העובדי כוכבים”.

27 ראה טא"ח סני"ו. ושם: א) מקדים אוי לבנים לפני ומה לו לאב כו'. ב) בשינוי לשון. ואכ"מ.

28 וראה לקו"ש ח"ד שם ואילך. ספר הערכים-חב"ד ח"א ערך אב. וש"נ.

29 לא, ב.

30 שם, ג.

31 עה"פ. וראה פרש"י עה"פ. במדבר פנ"ב, ב. תנחומא מטות ג. לקמן הערה 73.

32 לה, לד.

33 עה"פ (בס"פ מסעי).

34 ראה גם פרש"י עה"פ.

35 ראה גם מגילה כט, א. פרש"י נצבים ל, ג. ועוד.

משתמשת התורה¹⁹, מובן שהם מכילים את הפירוש כפי שהם משמשות ומתפרשות בלשון הקודש²⁰. ובפרט בעניננו לגבי השם (מנחם) אב, שיש במשמעו של שם „אב” פירושה של מילת „אב” בלשון הקודש²¹.

מהאמור עולה, כי ב„מנחם אב” נכלל הפירוש: מנחמים את ה"אב", אשר בנוגע לבני ישראל הכוונה היא כלפי – אבינו שבשמים, מנחמים את הקדוש-ברוך-הוא כביכול.

– אילו היה החודש נקרא „אב מנחם”, היה הפירוש שה"אב" – אבינו שבשמים – הוא שמנחם את עם ישראל²²; אך מכיוון שהשם הוא „מנחם אב”, הכוונה איפוא שה"אב" הוא המתנחם²³ [בדומה ללשון (בברכת נחם) „מנחם ציון”, שהכוונה היא ש„ציון” מתנחמת (הקב"ה הוא מנחם ציון)] –

זאת בהתאם למאמר רו"ל²⁴, כי הקדוש-ברוך-הוא אומר „מה²⁵ לו לאב שהגלה את

(ועוד). תרגום* שני למג"א ג, ז. תיב"ע שלח יג, כה. 19) ועוד גם לפי המפרשים הנ"ל (הערה 10) דלשון כשדים (פרסיים) הם, י"ל עפמ"ש השל"ה (תט, ב): כשתראה בדברי רו"ל שמפרשים תיבה ואומרים שכן הוא לשון יוני או לשונות אחרים של גו' כו' אל יעלה בדעתך שהתורה כתבה אלו הלשונות שאינם לשון קודש אלא הכי פירושו כשברא הקב"ה עולמו לא ה' רק לשון הקודש, כו' וכשבלל הקב"ה הלשונות בדור הפלגה בא לשון הקודש ג"כ בשאר הלשונות והתיבות הנ"ל הם לשון קודש ונכללו בלשון יוני או בכתפי או באפריקי. וראה דברי תורה לבעהמ"ס מנח"א (מהדורא ב' ס"ז).

20) ועפ"י יובן מה שמצינו כו"כ ר"ת בלה"ק בשם „אלול” (ראה לקו"ש ח"ט ע' 296 ואילך. וש"נ. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 173). וראה אוה"ת (תרומה ע' א'תקכו) „אדר” א' דר. ועוד. וראה תו"ש בא הנ"ל בהערה 10.

21) ראה ד"ה נחמו עת"ר פ"י. לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 60 ואילך.

22) ראה בהנסמן בהערה שלפנ"ו. ולהעיר ממהרי"ל ריש הל' תשעה באב, וירחמנו האב”.

23) ראה גם בהמובא בטעמי המנהגים עניני תשעה באב (סתרל"ב-ג) טעמי השם „מנחם אב”.

24) ברכות ג, סע"א.

25) ראה דק"ס נוסח הכ"י „אוי לו”. וכן הובא בכ"מ – כנסמן בדק"ס שם בהערה ל.

(* כי אפ"ל שכן הוא גם בנוגע לתרגום כיון שניתן מטיני (ראה שר"ע אדה"ז א"ר"ח סרפ"ה ס"ב. וש"נ במ"מ וציונים לשם. וראה תו"ש ח"ו מילואים סכ"ג אות כ. חכ"ד בתזולתו) – שחיון שחובא בתרגום יש להם פ". כבלה"ק.

לעילוי נשמת

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו' התמים
ר' מנחם מענדל ב"ר זאב ע"ה
בוימגארטן

זכה להיות שליח מיוחד
מכ"ק אדמו"ר הריי"ץ נ"ע לאירופה

ה' מקושר לרבותינו הקדושים נ"ע וגוייס לשליחותו
של כ"ק אדמו"ר מנחם מענדל נשיא דורנו מלך המשיח
בשכונת כאן צוה ה' את הברכה

ה' שו"ב מומחה

ביתו ה' פתוח לכל הנצרכים במסירות ובאהבה
ועי"ז זכה לקרב הרבה מהם לתומ"צ ולקרבתם לכ"ק נשיא דורנו

ורבים השיב מעון

זכה והשאיר דור ישרים יבורך הולכים בדרך התורה
והמצוה ודרכי החסידות ומקושרים לכ"ק נשיא דורנו
וכמה מהם שלוחי המלך

נפטר בש"ט עש"ק ג' אדר ראשון ה'תשע"ט

ת. נ. צ. ב. ה.

(מנוסח המצבה)

*

נדפס ע"י משפחתו שיחיו

הוספה

בשורת הגאולה

לב

ויש להוסיף ולהדגיש הקשר והשייכות דאהבת ישראל להגאולה העתידה – לא (רק) מפני שביטול הגלות הוא ע"י ביטול סיבת הגלות (שבא ע"י ההיפך דאהבת ישראל¹), שהרי בעמדנו לאחרי סיום מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות, לאחרי סיום כל מ"ב המסעות ב"מדבר העמים"², נמצאים כבר "על ירדן ירחו"³ (דרגתו של משיח ד"מורח ודאין"⁴), על סף הגאולה, בודאי שכבר נתקנה סיבת הגלות, ולכן, ההדגשה דאהבת ישראל היא – בתור טעימה ועד להתחלה דהגאולה האמיתית והשלימה הקשורה עם נקודת האחדות שלמעלה מהתחלקות, שמודגשת באחדותם של ישראל, מצד בחי' היחידה (דרגה החמישית) שבכל ישראל בשווה, שהיא ניצוץ מנשמתו של משיח⁵, יחידה הכללית⁶.

(משיחות ש"פ מסות מסעי, ב' מנחם אב תנש"א)

- (1) ראה יומא ט, ב.
- (2) ראה לקו"ת פרשתנו פח, ג ואילך.
- (3) פרשתנו לג, מח.
- (4) סנהדרין צג, ב. וראה לקו"ת פרשתנו פט, ב.
- (5) כידוע שהפסוק "דרך כוכב מיעקב" שקאי על מלך המשיח, קאי גם על כאו"א מישראל שנמשל לכוכב, כיון שבכאו"א מישראל יש ניצוץ מנשמת משיח (ראה לקו"ת ח"ב ע' 599. וש"נ).
- (6) רמ"ז לזח"ב מ, ב. ולזח"ג רס, ב. ועוד.

רישין (=ראש של כל הראשים), על מה שחסר כביכול לשכינה. ו"אף שמבקש בקשת צרכי עצמו יהיה כוונתו שלא יחסר הדבר לעילא חס ושלום כ"⁴³ הנשמה היא חלק אלוהי ממעל והיא אבר מאברי השכינה וזהו עיקר הבקשה שימולא ויושפע לעילא"⁴⁴.

אף כאן לא מובן, בדומה לשאלה האמורה: אלו שנמצאים בדרגה בה צרכי עצמם אינם תופסים אצלם מקום, ובמילא אינם מרגישים את החסרון שלהם, על כל פנים לא בתור עיקר – מובן שתפילתם היא על החסרון לעילא.

אמנם אצל רוב בני ישראל, צרכי עצמם – הגוף ועניני הגוף – תופסים מקום, הם חשים את חסרון הגוף וזה מה שמצער אותם, מבלבל אותם מעיון בלימוד התורה וקיום המצוות⁴⁵, ובמילא חלה עליהם מצות עשה להתפלל לקדוש-ברוך-הוא שהוא ימלא חסרון ה'⁴⁶ – כיצד איפוא מתאים לומר על תפילה שכזו את תורת המגיד אשר "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש" של מעלה, על החסרון ב"רישא דכל רישין"?

1. בדרך הנגלה אפשר להסביר זאת (בדוחק על כל פנים) לפי פסק דינו של רבינו הזקן בשולחן ערוך שו"ת⁴⁷, ש"אין לאדם רשות על גופו כלל", משום שגוף האדם אינו שייך לו, אלא הוא קנינו של הקדוש-ברוך-הוא⁴⁸.

על פי זה נמצא, כי בשעה שישנו חסרון בצרכי הגוף ובמילא – בגוף, יש בכך צער כביכול עבור בעל-הבית (האמתי) של הגוף, הקדוש-ברוך-הוא. ולכן אין זו סתירה שיהודי מתפלל שהקדוש-ברוך-הוא ימלא את החסרון בצרכי הגוף, וביחד עם זאת "כוונתו שלא יחסר הדבר לעילא" – כי כוונתו בתפילה שצרכי הגוף יתמלאו (אינה בכדי שהוא (האדם) לא

בני ישראל. ואף על פי כן, זהו שם החודש כפי שהוא נקרא על-ידי כל עם ישראל³⁶.

ואין מובן: אילו היה מדובר רק אודות צדיקים גדולים, שעבודתם היא "לצורך גבוה" וכלל לא חושבים אודות עצמם, אפילו לא "כדי לדבקה בו יתברך"³⁷ – מובן כי אצלם מתבטא ענין הגלות בכך שהם חשים את גלות השכינה; אפילו יהודים שאינם נמצאים במדריגה של עבודה רק לצורך גבוה, אבל בעיקר נרגשת בהם גלות השכינה והחורבן הרוחני – "אין אנו יכולים לעלות ולהשתחוות כו"³⁸ – שאלקות אינה מאירה בעולם, וחסר גילוי אלקות בנפשם³⁹, בלימוד התורה וקיום המצוות שלהם ובפרט בעבודת התפילה (– להשתחוות),

אצלם נרגש הענין של "מנחם אב" לפחות בכך שהם מנחמים את ה"חלק אלקה ממעל"⁴⁰ הנמצא בתוכם, חלק האב שבהם.

אך כיצד יתכן לומר לגבי כל יהודי, ובכל מעמד ומצב, אשר "ידע אינש בנפשיה" כי לו כואבת העובדה שנתונים במצור ובשביה, שישנו עול גויים על צווארינו, מים רבים של דאגות הפרנסה מיצר ודוחק בגשמיות, שחסר לו בצרכי הגוף בבני חיי ומזוני, שאינם באופן של רוויחה כפי הנדרש להיות אצל יהודים – כיצד אומרים שאצל יהודים כאלו נקרא החודש "מנחם אב"?

ה. להבנת הענין, יש להקדים ביאור של שאלה דומה בנוגע לתפילה:

ידועה תורת המגיד⁴¹ על מאמר חז"ל⁴², "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש", שצריך להתפלל לא עבור חסרונו הפרטי, עבור צרכיו שלו, אלא על החסרון ב"רישא דכל

(36) ראה לעיל סעיף ב ובהנמקן שם.

(37) ראה תניא ספ"י שוהוי מדריגת "בני עלי".

(38) נוסח התפלה – מוסף דיו"ט.

(39) ראה לקו"ת ברכה צח, ב.

(40) איוב לא, ב. ובתניא רפ"ב מוסיף "ממש".

(41) אר"ת ר"פ ויגש. וראה גם שם אגרות חז"ל ד"ה אין

עומדין (קח, סע"ג – הוצאת קה"ת); שם בסופו ד"ה אל

תעש (קטו, ד). לקו"ת לה"מ ס"ב (בהוצאה הנ"ל).

אוה"ת תשא (כרך ח) ע' ג'צח ואילך. וראה סה"מ תרס"ה

ע' קצ וילך. המשך תעריב ח"ב ע' התקא. ובכלל – בכוכ

ד"ה אין עומדין לרבותינו נשיאינו.

(42) ברכות רפ"ה.

(43) להעיר גם מתניא ספכ"ח.

(44) אר"ת ר"פ ויגש.

(45) ראה בארוכה רמב"ם הל' תשובה רפ"ט.

(46) ראה רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ב: חיוב מצוה זו כך

הוא .. שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנה.

וראה ג"כ הרמב"ם שם ה"א. סה"מ"צ להצ"צ שרש מצות

התפלה בתחלתו. וש"נ.

(47) חו"מ הל' נזקי גוף ונפש ודיניהם ס"ד.

(48) ראה רמב"ם הל' רוצח ושמירת נפש פ"א ה"ד.

רדב"ז לרמב"ם הל' סנהדרין פ"ח ה"ז. אוה"ח קרח טו, כד.

ובדומה למה שמצינו בנגלה בתורה ובגלוי כי הקב"ה אומר⁸¹ „נצחוני בני נצחוני”⁸².

יג. מכיון אשר החדש כולו נקרא „מנחם אב”, מובן, כי ענין הנחמה מתחיל (לא רק לאחר תשעה באב, כאשר מתחיל הזמן של „שבעה דנחמתא”, אלא) כבר מהתחלת החדש. משום שענין הנחמה על הגלות נעשה על-ידי הנהגת בני ישראל בדברים שהינם היפך חטאינו – שהם הסיבה היחידה של גלינו, ובפרט משנכנס אב, ההנהגות בקשר לחורבן בית אלקינו, שבוה „מנחם” את (עניני) אב, מחלישים את החורבן ומקרבים את הבנין.

ולכן מיתוסופים דינים וכו', ובכלל צריך להשתדל בימים אלו להוסיף ככל היותר בתורה ומצוות ועבודת ה',

ובפרט – הן בדינים והנהגות שממעטין כו' בימים אלו, והן לאידך, מה שמוסיפים בתורה אשר „פקודי ה' ישרים משמחי לב”⁸³,

ובפרט – על פי המנהג⁸⁴ בכמה מקומות – לעשות בימים אלו סיום מסכת, אשר אז נעשה

העבודה והביטול בנבראים (והיינו בנש"י) בטוב ביתרון גדול גם על תחלת המחשבה כו', „ויכול להיות .. בדרך הצלחה”. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 415 ואילך.

81 ב"מ נט, ב.
82 וראה בארוכה של"ה שער הגדול (כט, ב ואילך) בהענין „דעבודה צורך גבוה”.
83 ראה טוש"ע א"ח הל' ת"ב (ר"ס תקנד).
84 להעיר ממנהג אדנ"ע שנתפרסם – „לעשות סיומים”

יום זה „יומא”⁸⁵ טבא לרבנן⁸⁶, בכלל להתלהט יותר בלימוד התורה המשמחת לב, וביחוד בלימוד של הלכות בית הבחירה – אודות בית המקדש, צורתו ומובאיו כו', שעל-ידי לימוד זה בעניני צורת הבית הרי „בנין ביתי” אינו בטל, ו„אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקין”⁸⁷ בבנין הבית⁸⁸,

אשר בכל ענינים אלו, מעשינו ועבודתנו, מנחמים כביכול את אבינו שבשמים, וינחם הוי' (חרטה⁸⁹ כביכול), הקדוש-ברוך-הוא יוציא את בני ישראל מהגלות ויבנה את בית המקדש השלישי, מקדש אדני כוננו ידך”⁹⁰ – במהרה בימינו ממש.

(משיחות ש"פ מטו"מ תשמ"ב.
ש"פ אמור תשל"ז)

בט' ימים שבין ר"ח לט' באב, אף שלא ה' סועד אח"כ בבשר ויין (ס' המנהגים – מנהגי חב"ד – מנהגי בין המצרים).

85 שבת קיה, סע"ב ואילך. רמ"א יו"ד סרמ"ז סכ"ז. וראה באר היטב שם. ועד שאוכלין בשר ושותים יין בסעודה זו גם בימים אלו (ראה רמ"ז א"ח סתקנ"א ס"י).
86 ראה שער יששכר (להר"צ כו' רח"א ממונאקאט) מאמרי חודש תמוז אב אות ח: מה שנהגים מהצדיקים זי"ע ולאכול בשר כו'.

87 לשון הוה, ובאופן דעסק – לא סתם עשי'.
88 תנחומא צו די. וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 446 ואילך ובהנמנן שם.
89 ראה פרשיי בראשית ו, ו.
90 בשלה טו, יז. ראה זח"ג רכא, א.

ח. והביאור בזה:

קיים⁵³ חילוק עיקרי בין הנשמה והגוף של יהודי: הנשמה היא „חלק אלקה מומעל ממש”⁵⁴, לעומת זה הגוף „נדמה בחומריותו לגופי אומות העולם”⁵⁵, ולכן אומר רבינו הזקן⁵⁶ שענין הבחירה הוא דוקא בגוף. וטעם הדבר הוא: המושג בחירה יתכן רק בין דברים שוים זה לזה (ביחס לענין המבוקש); אך דברים שאין ביניהם צדדים שוים או תכונות משותפות כלשהם – לא מתאים להגדיר העדפה ביניהם כ„בחירה”, שהרי זו העדפה הנובעת מהתכונה המבוקשת.

לכן בחירה אמיתית תיתכן רק בנוגע לגוף שהוא „נדמה בחומריותו לגופי אומות העולם”, מה שאין כן בנוגע לנשמה לא שייך המושג „בחירה”.

מצד זה גופא ישנה מעלה בגוף היהודי לגבי הנשמה, דוקא לגוף יש שייכות לעצמותות⁵⁷ של הקדוש-ברוך-הוא. הנשמה שייכת (כנשמה) בעיקר לבחינת האור והגלילוי, מה שאין כן הגוף וחומריותו של יהודי שבו בחור הקדוש-ברוך-הוא – הריהו קשור עם עצמותו יתברך ממש, משום שבחירה אמיתית באה רק מ„עצמות ומהות שאין”⁵⁸ לו עילה וסיבה שקדמה לו חס ושלום” (מה שאין כן⁵⁹ מחוץ לעצמות, אפילו במדרגות הנעלות ביותר של אור, הרי מצד אור⁶⁰ ישנה נטיה כלשהי, ובמילא מעין הכרח כפי שנדרש מאותה נטיה, ובמילא לא שייך שם בחירה חפשית לאמיתתה, בחירה אמיתית)⁶¹.

יהיה חסר, אלא) בכדי שבקנינו של הקדוש-ברוך-הוא לא יהיה חסרון.

ז. אך ביאור זה אינו מספיק, כי [נוסף לזה שמלשון המגיד משמע שמדובר אודות ה„כבוד” והחסרון ב„רישא דכל רישין” עצמו, ולא בקנינו של הקדוש-ברוך-הוא];

כבר דובר כמה פעמים, כי מכיון שחלק הנגלה בתורה וחלק הנסתר בתורה הינן תורה אחת – בלשון הוהר”⁴⁹: נשמתא דאורייתא וגופא דאורייתא (=נשמת התורה וגוף התורה) – לא יתכן שתחול ביניהן סתירה,

אך בענינו עולה לכאורה, כי תוכן ענין התפילה כפי שהוא מבואר בנגלה – הפוך מתוכנו על פי תורת המגיד הנ”ל: הגדרת מצות עשה של תפילה על פי נגלה היא⁵⁰, שכאשר האדם מרגיש שחסר לו משהו עליו להתפלל לקב”ה שימלא את חסרונו. ולפי זה, אחד הנמצא בדרגא שאכפת לו רק, או על כל פנים בעיקר – מחסרונו שלו ומצרכיו הגשמיים שלו, ואינו מרגיש באותה שעה שגופו הוא קנינו של הקב”ה – הרי מצות עשה החלה עליו היא: להתפלל על החסרון שלו; ויתרה מזה – זהו פירוש המילות בתפילה, שפירוש המילות הוא עיקר בתפילה – והפירוש הוא כפשוטו, כמפורש במפרשי התפילות⁵¹.

ואפילו במפרשי התפילות על פי כוונות האריז”ל וכו’ – מודגש על אתר כי אלו: כוונות, רמוזים, סודות וכו’.

אך לפי תורת המגיד הנ”ל במאמר רו”ל „אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש” נמצא – כי כל ענין התפילה צריך להיות רק כדי „שלא יחסר הדבר לעילא חס ושלום”⁵².

חייבים אפוא לומר, כי אפילו יהודי כזה החושב בשעת מעשה רק אודות חסרונו הפרטי, הרי בפנימיות התפילה שלו הינה (גם) על החסרון ב„רישא דכל רישין”.

49 ח”ג קנב, א.

50 ראה לעיל הערה 46.

51 להעיר ממאמר הידוע (שו”ת ריב”ש סקנ”ו הובא בשרש מצות התפלה להצ”צ פ”ח): אני מתפלל לדעה זה התינוק. וי”ל שוהו רק בנוגע דאליו ולא למדותיו (ענין בל”ה הצ”צ שם פ”ו).

52 אור”ת ר”פ ויגש. ועיי”ש שמביא מזהר הקדוש (ראה ת”ז ת”ז – כב, א) ולא אכותן דעבדין לגרמיהו דצווחין הב הב.

53 בהבא לקמן – ראה גם לקו”ש ח”ח ע' 441-2 בהערות 70, 71. וש”.

54 תניא רפ”ב.

55 תניא פמ”ט (ע, רע”א).

56 שם (סט, סע”ב ואילך).

57 ראה ספר השיחות תורת שלום ע' 11; 120; 122.

58 ראה אגה”ק ס”כ (קל, סע”א ואילך).

59 ראה לקו”ש [המתורגם] ח”ד ע' 291. 324 ואילך. ובכ”מ.

60 שאפילו אור פשוט – ה”ז אור ולא עצם, שפע, חושך וכו’.

61 ואע”פ שמבואר בכ”מ ענין הבחירה בנש”י, דשרש האמיתי דנש”י הוא בהעצמות שהם בניים למקום (ראה סה”מ תרנ”ט ע' יד ואילך. ד”ה וה’ אמר המכסה תער”ב (בהמשך ר”ח), תורת שלום ע' 220. ועוד) – הרי פשיטא שענין הבחירה בישראל פירושו – בבני ישראל כמו שהם נשמות בגופים, אלא שב’ פרטים בהבחירה: שרש ענין הבחירה כמו”ש בעצמותו, דשם אני הוא ולא אחר, דשם אין לאחר

ועל אף שבחירה באה (לגמרי) מצד הבורח, לא מצד הדבר הנבחר (הגוף), אמנם, מכיוון שהבחירה היא בחירת העצמות, נעשית זאת, כביכול, מציאות הגוף, משום שבמקום בו קיימת המשכת⁶² עצמותו יתברך, לא תיתכן השארת (תפיסת) מקום לענין חוץ ממנו חס ושלום⁶³.

ט. על פי זה מובן, שגם כאשר יהודי מתפלל ומבקש מהקדוש-ברוך-הוא על צרכי הגוף הגשמיים והחומריים שלו – אין זה בסתירה לתורת המגיד שהתפילה צריכה להיות "מתוך כובד ראש" של השכינה, על כך שחסר ב"רישא דכל רישין", כי אם אדרבה: דוקא חסרון בגוף הגשמי של יהודי, "נוגע" [לא (רק) בבחינת הגילוי של אלקות (כפי שהדבר בשעת שחרר בצרכיה הרוחניים של הנשמה), אלא] (באמיתית) "רישא דכל רישין", בעצמותו ומהותו יתברך כביכול, שבחר בגוף הגשמי של יהודי.

ובמילא כאשר יהודי מרגיש את החסרון בצרכי הגוף שלו וזה מביא אותו להתפלל לקב"ה, הרי זה⁶⁴ נובע בפנימיות ובאמיתיות מכך שהוא חש בפנימיות את אמיתית ענינו – בחירת העצמות שישנה בגוף הגשמי דוקא.

ולכן אומרים לכל יהודי, בכל מעמד ומצב שלא יהיה, "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש", כי אצלו יכול להיות ובמילא צריך להיות, גם כוונתו הגלויה⁶⁵, כי יבקש את צרכיו (כולל גם צרכיו) הגשמיים, משום שחסר כביכול ב"מעל ממש" – ה"עצמות" שבו, כביכול.

י. בדרך דומה ניתן להבין את ענינו של "מנחם אב"⁶⁶:

מקום כלל, הוא בנשמות שהם בנים למקום – עצם האב (ראה לקמן בפנים ס"א-יב), אבל בבחי' הנשמה כפי שנעשה בחי' מציאות ובפרט כפי שירדה למטה, אין ניכר בה ענין הבחירה שבעצמותו כ"א בחי' גילויים. וגילוי ענין הבחירה הוא בהגוף שנדמה בחומריותו לגופי אה"ע (ולהעיר מלקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 302).

ולכן קביעת הבחירה בהגוף היא ע"י הנשמה דוקא – ראה לקו"ש ח"ט שם. ועצ"ע. ואכ"מ.

62. "נמשך" בשם המושאל כי בעצמות אינו שייך ענין המשכה כו'. וראה ד"ה תקעו תרצ"ד (נדפס בסה"מ תיש"א) פ"ב.

63. ולהעיר מלקו"ש ח"ט ע' 5 ואילך.

64. ראה ע"ד לקו"ש [המתורגם] ח"ט ס"ע 317 ואילך – ע"פ תורת הבעש"ט.

65. להעיר מתניא ספמ"א.

מכיוון שכל יהודי הוא בן לקדוש-ברוך-הוא, ויתירה מזו – בחירת העצמות היא בגוף דוקא, הרי העובדה שיהודי מרגיש את הגלות (גם) בגשמיות באופן השייך לגוף כפשוטו, נובעת בפנימיות מכך שזוהו ענין של גלות השכינה, משום שענין הגלות באלקות כביכול, הוא לא רק בבחינת השכינה "ששוכנת ומתלבשת תוך כל עלמין להחיות ולקיימן"⁶⁷ אלא זה נוגע לאב, עד לעצמותו יתברך כביכול – בשעה שחסר אצל יהודי בגשמיות צרכי הגוף כפשוטו, נוצר מכך מעין ענין של גלות, כביכול (באב, עד) עצמות⁶⁸ ומהות⁶⁹ ממש.

יא. בכך יובנו דברי הספרי³³, שלאחר כל האריכות "בכל מקום שגלו (ישראל) שכינה עמהם .. וכשהם חוזרים שכינה עמהם", ומביא על כך ראיות מהפסוקים, הוא ממשיך: "רבי אומר משל למה הדבר, דומה למלך שאמר לעבדו אם תבקשוני⁷⁰ היניני אצל בני, כל זמן שאתה מבקשני היניני אצל בני, וכן הוא אומר⁷¹ השוכן אתם בתוך טומאתם".

ולכאורה אין מובן: מה מוסיף רבי על דברי ר' נתן ש"חביבים ישראל שבכל מקום שגלו שכינה עמהם .. כשהם חוזרים שכינה עמהם", הרי גם מדבריו מובן שהקדוש-ברוך-הוא נמצא תמיד עם בני ישראל, בכל מקום.

אלא, ההבדל בין דבריהם הוא:

"ר' נתן אומר חביבים ישראל שבכל מקום שגלו שכינה עמהם": ר' נתן מדבר אודות נשמת היהודי כפי שהיא קשורה עם ענין למעלה שהוא בדוגמת המכונה בלשון בני אדם "רגש חביבות", שזה לא עצם הנפש אלא רגש וגילוי – ומצד זה נראה בגילוי כי "חביבים

66. ולהעיר מהסה"מ תרס"ה שם ע' קצג בהמשך הביאור בדברי המגיד אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש: חו"ע תקן חצות שצ"ל קודם התפלה שהוא להתמרמר על גלות השכינה כו'.

67. תניא פמ"א (ג, ב).

68. להעיר מקונטרס ומעין מאמר פ"ג. וש"נ.

69. כל גלות ממש הוא רק בבחי' ה"א תתאה (אגה"ת פ"ז. ובכ"מ). וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 185 ואילך. ושם ס"ע 188 בביאור פרש"י (נצבים ל, ג), הכתיב גאולה לעצמו" שמוה"ע על עצמות.

70. כ"ה בספרי דפוס ראשון. ובי"ש כאן, בקשתני". ובהגהות הגר"א לספרי, מהתקש"י.

71. אחרי טז, טז.

יב. בהתאם לביאור האמור בענין "מנחם אב" תובן גם שאלת נוספת:

עניינה של נחמה בכלל הוא – כאשר אצל מישהו מתרחש דבר בלתי רצוי, ואין ביכולתו למלאות את החסרון, אזי מישהו שני שאינו נמצא באותו מצב, מוצא על כל פנים נחמה (אם בדברים ואם במעשה) עבור אותו אחד.

אך בנדון דידן, כיצד שייך לומר שביכולתם של בני ישראל לנחם את הקדוש-ברוך-הוא⁷² – בשעה שהם עצמם נמצאים בגלות. ואדרבה: עיקר ענין הגלות הוא אצל בני ישראל, והגלות אצל הקדוש-ברוך-הוא היא רק תוצאה מזה שהוא נמצא "עמהם", עם בני ישראל?

והביאור בזה:

בנוגע לאב וכן אומרים חו"ל⁷³: "יפה כח הבן מכה האב", וידוע כי בכך מודגשים שתי קצוות: כח הבן אכן "יפה" מאשר "האב" ולא ידוע עובדה זו עצמה (ה"יפה") באה "מכח האב" – מן האב. כי, כל מה שיש לבן בא מהאב; אלא, מכיוון שהבן נלקח מעצמותו של האב, לכן יכול להיות "יפה כח הבן" מהאב – ביחס לכוחות הגלויים שלו⁷⁴.

נמצא, כי הקשר העצמי שישנו בין (עצם האב) ובן, ניכר בכך שכח הבן יפה מכה האב. כל ענין למטה – נשתלשל מענינו למעלה, וכך גם בענין זה: הענין ש"יפה כח הבן מכה האב" למטה – נשתלשל מכך ש"יפה כח הבן מכה האב" למעלה, כביכול, בין הקדוש-ברוך-הוא ובניו – בני ישראל:

מצד זה שאצל בני ישראל למטה קיים כח העצמות, מתגלית בהם עצמיות האב שאינה מתגלית בעולמות למעלה, אפילו בבחינות הכי עליונות באלקות.

ובמילא אצל בני ישראל למטה – יפה כח הבן, קיים בהם כח העצם ממש, כדי "לנחם" כביכול את איבנו שבשמים⁸⁰.

77. להעיר ממש בטעמי המנהגים (שבהערה 23) שהקב"ה מנחם את עצמו ככו'.

78. שבועות מה, סע"א. וש"נ.

79. ראה המשך שמה תשמח תרנ"ז ע' 93 (סה"מ תרנ"ז. ע' (רסט) ואילך. אגרות קודש אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' תה. ובכ"מ.

80. ולהעיר מהמבואר בכ"מ (ראה המשך תער"ב ח"ב ע' א'קבג ואילך. ועוד) בענין התענוג מ"מה שנתקבלה

ישראל", שבוה הם מובדלים מכל אומות העולם; מצד "חביבות" זו כלפי הנשמה אומרים כי "בכל מקום שגלו שכינה עמהם",

– מכיוון שהנשמה מצד עצמה הריהו "חלק אלקה ממעל ממש", בגלוי, די בכך ש"שכינה עמהם" על מנת שהגלות לא תשפיע עליה.

על כך מוסיף רבי כיצד הדבר קיים גם מבחינת הגוף, ולכן מביא את המשל "למלך שאמר לעבדו אם תבקשוני היניני אצל בני, כל זמן שאתה מבקשני היניני אצל בני, וכן הוא אומר השוכן אתם בתוך טומאתם": אין המדובר כאן אודות קשר של "חביבים" – כזה הנובע מרגש וגילוי, אלא בענין עצמי, בדוגמת השייכות של אב ובן, וזה קשור דווקא עם הגוף, בו קיימת בחירת העצמות⁷² כנ"ל⁷³.

ולכן: (א) הוא מדגיש כי הדבר קיים "כל זמן שאתה מבקשני", מכיוון שזה קשור עם העצמות לא שייך בזה חילוק ושינוי⁷⁴. (ב) הוא מביא את הפסוק (ובדומה לכך שאר הפסוקים) "השוכן אתם בתוך טומאתם" השייך לגוף ועניניו, לא לנשמה ועניניה⁷⁵ – שהרי (אפילו) דברי תורה אין מקבלין טומאה⁷⁶.

72. ראה ד"ה וה' אמר המכסה שם. לעיל הערה 61.

73. ויש לומר שזוהו גם תוכן החילוק בפירוש "נקמת ה" בין הספרי לבמדבר" (ותנחומא) שם: במדבר" (ותנחומא) מה שנק' נקמת ה' הוא. בשביל תורה ומצות שנתת לנו הלכך הנקמה שלך לתת נקמת ה", היינו מצד בחי' הגלויים, מצד היותם מקושרים בגילוי להקב"ה (ע"י תומ"צ), וזה שייך בעיקר להנשמה: משא"כ בספרי הוא מצד עצם ענינם של ישראל שקדמו לתורה, לא מצד התקשרות הגלוי' (שע"י תומ"צ), וזה שייך בעיקר להגוף. שלכן: (א) צריך כאן לשלול אשר "לא נקמת ב"ו אתם נוקמים" (ב) ממשך בבחיוב: אלא נקמת מי שאמר והי' העולם" – שבענין "הי' העולם" נדמה הגוף דבנ"י לגופי אה"ע.

[ולהעיר שבתוי"ש שם (ע' 120) מוכח דבחירת העצמות בהגוף שייכת לזה שהתהוות יש מאין הוא בכח העצמות. ע"ש. וראה שם ע' 122. ולהעיר מסה"מ תרע"ה ע' קיג ואילך. ואכ"מ].

74. ואף שגם בדברי ר"נ אומר, שבכ"מ כו" – אינו דומה לנדוי' כי ר"נ מדגיש, כ"מ שגלו' ולא "בכל זמן" כבדברי רבי (ראה ספרי דבי רב לספרי שם).

75. שהיא מעין גנים באר מים חיים (ראה ד"ה או ישיר ישראל 'לקות' חקת סב, ב. סה"מ תשי"ב ע' 129 ואילך. ד"ה הג' תשמ"ג). וד"ה מעין גנים (סה"מ שם ע' 133.

סה"מ קונטרסים ח"א ר, א. ועוד) שאינם מקבליים טומאה ולארבה מהטריים ח"א. א. וטמא.

76. ברכות כב, א.